

Uitkomsten Veldraadpleging KNA 5.0 25 januari 2023

Aan: Archeologisch werkveld
Datum: 25 januari 2023

Op weg naar een nieuwe KNA

Maak de KNA 5.0 flexibeler zodat het mogelijk wordt om meer projectgericht te kunnen werken en in specifieke gevallen een 'stap' over te slaan. Biedt meer inzicht in mogelijkheden om regeldruk en administratieve lasten te verminderen, bijvoorbeeld door controles te verminderen en bewijsmiddelen beter te benoemen. En zorg voor een betere overleg- en feedbackstructuur tussen specialisten, archeologen verantwoordelijk voor de synthese én bevoegde overheden en depotbeheerders. Dat zijn enkele van de aanbevelingen die tijdens de eerste Veldraadpleging over de nieuwe KNA werden gedaan. Een kleine tachtig archeologen namen hieraan deel, onder leiding van dagvoorzitter Mariëtte de Rooij.

Inleiding

Het CCvD Archeologie is eind 2022 gestart met de herziening van de Kwaliteitsnorm in de Nederlandse Archeologie (kortweg de KNA, in beheer bij SIKB). Deze herziening kent een aantal doelstellingen, waaronder inhoudelijke actualisatie, meer gebruiksvriendelijk en toekomstbestendig voor komende ontwikkelingen¹.

Bij de herziening, onder de noemer 'Ontwikkeling KNA 5.0', is de inbreng van het archeologisch werkveld cruciaal. Op 25 januari 2023 vond daarom een Veldraadpleging plaats. Deze werd georganiseerd door SIKB en werd gehouden bij de RCE te Amersfoort (zie voor programma: bijlage 1). Dit verslag geeft de uitkomsten weer van deze Veldraadpleging.

Doel en opzet Veldraadpleging

Het doel van de Veldraadpleging op 25 januari 2023 was tweërlei:

- (1) om het archeologisch werkveld te informeren over de voornemens met betrekking tot KNA 5.0;
- (2) om input uit het archeologisch werkveld op te halen voor KNA 5.0.

De deelnemers kregen daartoe eerst een plenaire toelichting op het project, de planning en de beoogde resultaten die met de KNA 5.0 gerealiseerd moeten worden. Ook werd ingegaan op bestaande denkrichtingen met betrekking tot de structuur en inhoudelijke scope.

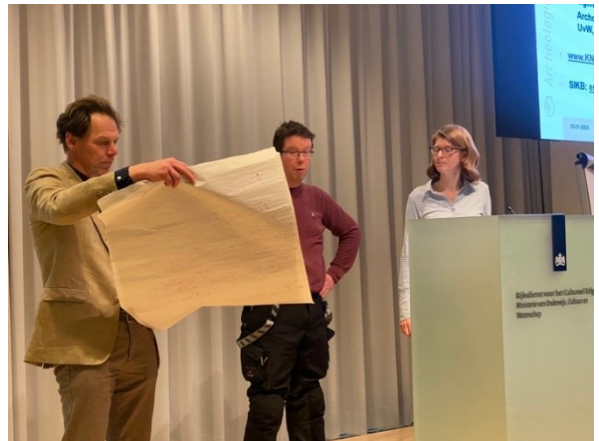
Daarna gingen de deelnemers uiteen in parallelsessies. Zij konden kiezen – in twee rondes – uit zes thema's die mogelijk binnen de KNA 5.0 een plaats gaan vinden. Dit betrof de volgende onderwerpen:

- Hoe kunnen we administratieve lasten en regeldruk in KNA verminderen?
- Driehoek (lokaal) archeologisch beleid, opdrachtgever en Archeoloog.
- Fysiek beschermen, maatwerk, toevalsvondsten en Archeologische begeleiding.
- Specialistisch onderzoek binnen de KNA: van uitwerken en conserveren tot deponeren..
- Driehoek Wetenschap, publieksbeleving en uitvoering conform KNA
- Digitalisering KNA: welke wensen zijn er?

Uitkomsten Veldraadpleging

De uitkomsten van de verschillende parallelsessies werden in one-liners plenair gepresenteerd. In dit verslag zijn ze verder uitgewerkt en is daarnaast gebruikgemaakt van de teksten die tijdens de sessies op de daarvoor bestemde flap-overs zijn genoteerd.

De uitkomsten van de Veldraadpleging worden ingezet bij het bepalen van de onderwerpen die een plaats moeten krijgen in de KNA 5.0 (besluitvorming daarover in het CCvD van maart 2023) en de inhoudelijke uitwerking daarvan (2023- 2024). Daarbij wordt opgemerkt dat er ook onderwerpen zullen zijn die niet in de scope voor KNA 5.0 worden opgenomen (bijvoorbeeld omdat het niet binnen de reikwijdte van KNA 5.0 past). Deze onderwerpen zullen apart worden benoemd en gealloceerd, zodat ook deze input behouden blijft.

¹ De herziening vindt gefaseerd plaats. In fase 1 (af te sluiten op 29 maart 2023 met besluitvorming door CCvD Archeologie), wordt de structuur voor KNA 5.0 vastgesteld, alsmede de inhoudelijke onderwerpen (scope) die in KNA 5.0 een plaats moeten krijgen. In fase 2 (af te ronden medio 2024) wordt KNA 5.0 daadwerkelijk gerealiseerd, inclusief de uitwerking van de in fase 1 bepaalde scope.

Parallelsessie 1.1: Hoe kunnen we administratieve lasten en regeldruk in KNA verminderen?

(Sessieleider Bjørn Smit, RCE)

De parallelsessie had als centraal thema het terugdringen van administratieve lasten en regeldruk, zoals door sommige partijen wordt ervaren.

- De verschillende kwaliteitsmanagementsystemen (KMS) verschillen per bedrijf/organisatie sterk. In sommige gevallen is het KMS zwaar opgetuigd m.b.t. administratieve handelingen, waardoor KMS in veel gevallen efficiënter kan worden ingeregeld. Oplossingen die gesuggereerd zijn waren o.a. (1) samen met je certificeerder het 'eigen' KMS herijken en kijken wat wel niet nodig is om te registreren en (2) een workshop/cursus specifiek over het inrichten van een KMS in relatie tot KNA.
- Kan KNA 5.0 flexibeler worden ingericht zodanig dat het mogelijk wordt om in specifieke gevallen een 'stap' over te slaan, waarbij overigens wel werd opgemerkt dat ook dit 'overslaan' gemotiveerd en geregistreerd moet worden (communicatie tussen betrokkenen b.v. opdrachtnemer en bevoegd gezag of depot is dan wel cruciaal). Kortom, dit is een vraag om maatwerk, veelal ingegeven door gevoel van 'regeldruk' bij met name kleine projecten (waarbij het lastig is 'klein' te definiëren). Er lijkt daarbij verschil te zijn in de ervaring: met name gemeenten ervaren nogal regeldruk en grote hoeveelheid administratieve regels bij 'kleine' projecten, terwijl in deel van het bedrijfsleven wordt ervaren dat dat juist hier meevalt omdat 'kleine' projecten routinematig worden uitgevoerd.
- Bij 'kleinere' projecten bekruipt gevoel dat balans ontbreekt; zou het mogelijk zijn om met minder controleslagen te kunnen werken, waarbij overigens wel wordt aangegeven wat het minimum aan registratiestappen moet zijn om nog steeds kwaliteitsborging te kunnen doen.
- De administratie geeft soms financiële druk op 'kleine' opdrachten.
- De stappen in KNA moeten 'nuttig' zijn. Is het mogelijk om huidige KNA te bekijken op eventuele 'overtollige' stappen/controleslagen?
- Maak duidelijk wat als 'bewijsmiddel' kan dienen. Moet dat de zogenaamde 'natte handtekening' zijn of is een email ook voldoende. Bij auditors lijkt hier nog wel eens verschil in te zitten. Mogelijk dat de certificeerders hier een overzicht voor kunnen maken.

Er is tijdens de sessie geen gebruik gemaakt van de flap-overs.

Parallelsessie 1.2: Driehoek (lokaal) archeologisch beleid, opdrachtgever en Archeoloog

(Sessieleider Harry Pape-Luijten, SIKB)

In deze sessie werd ingegaan op de relatie tussen opdrachtgever voor archeologische werkzaamheden, de archeoloog die die werkzaamheden uitvoert en het (lokale) archeologische beleid dat hier kaders voor kan stellen.

Geconstateerd mag worden dat er veel verwarring en frustratie voortkomen uit het feit dat het uitvoeren van KNA-conform onderzoek twee sporen kent: dat van de KNA zelf en dat van het ruimtelijk domein. Bevoegde overheden die aanvullende eisen qua methodiek t.o.v. de KNA opleggen, alsook beoordelingen van rapporten en PvE's uitvoeren, doen dat niet op basis van de KNA, maar vanuit landelijke en gemeentelijke wet en regelgeving waarop de ruimtelijke ordening is gefundeerd. Als de KNA 5.0 zich hier expliciet rekenschap van zou geven en de (veld)archeoloog aanknopingspunten zou bieden om dat tweede spoor beter te begrijpen, dan zou dat een grote winst zijn. Daarnaast wordt vooral de huidige totstandkoming van een PvE, met daarin de eisen en randvoorwaarden van de bevoegde overheid vastgelegd in een document dat namens een initiatiefnemer wordt opgesteld, als scheef ervaren: een oplossing kan zijn om de desbetreffende overheid tot opdrachtgever te maken van het PvE.

Tekst flap-overs:

- Archeologisch beleid wordt gezien als bevoegd gezag; er is geen driehoek archeoloog – opdrachtgever – archeologisch beleid. Het is de band tussen opdrachtgever arch. Beleid. De archeoloog en het archeologisch beleid raken elkaar feitelijk niet. De archeoloog heeft dan alleen een rol in de archeologische ethiek
- Ruimtelijk domein kent twee stromen
  - o KNA(-regels)
  - o Ruimtelijke regels (B&W en vergunning)
- Er is geen driehoek: archeoloog handelt in opdracht van opdrachtgever (maar archeoloog voelt het wel als driehoek)
- De basis is helder, maar zaken als PvE zijn niet wettelijk
- PvE bevat de eisen van het bevoegd gezag maar wordt opgesteld door opdrachtgever → kan deze taak naar de gemeente?
- Is actorstatus voor adviseurs en bevoegd gezag mogelijk (taken VTH (vergunning, toezicht, handhaving))
- Veldwerkers hebben moeite met veel verschillende bevoegde gezagen en extra regels → rechtszekerheid nodig anders voelt het als willekeur
- Is er vrijstelling van rapportageplicht mogelijk
- Rapport kan voldoen aan PvE, maar niet aan KNA

Centraal statement vanuit de sessie: zoek contact met bevoegd gezag

Centrale vraag vanuit de sessie: kan bevoegd gezag opdrachtgever van het PvE worden?

Parallelsessie 1.3: Fysiek beschermen, maatwerk, toevalsvondsten en Archeologische begeleiding

(Sessieleider: Esther Wieringa, SIKB)

De parallelsessie ging over meerdere typen onderzoek met verschillende doel en achtergrond die al dan niet een plaats in de KNA 5.0 zouden moeten krijgen.

Bij *Archeologische Begeleiding* (bij met name landbodems) bleek dat het vaak onduidelijk is wanneer dit toegepast kan / mag worden. Gesuggereerd is om daarom beter te kaderen wanneer Archeologische Begeleiding van toepassing is. Daarmee kan ook 'misbruik' worden voorkomen. Als voorbeeld worden de oude bepalingen uit KNA 3.3. aangehaald.

Voor *Fysiek Beschermen* geldt dat dit geen AMZ-onderdeel lijkt te zijn: het is geen (uitvoerend) onderzoek. Daarmee zou het niet in de KNA 5.0 passen. Desondanks is Fysiek Beschermen als instrument wel van groot belang om in-situ archeologie te beschermen en te behouden. Dit zou in een apart project uitgewerkt kunnen worden.

Bij *maatwerk en toevalsvondsten* – evenals bij Archeologische Begeleiding – ervaart men dat het niet altijd duidelijk is welke bepalingen er gelden. Wel is duidelijk dat bij bodemverstorend onderzoek in vrijgegeven gebied de KNA van toepassing is. Deze is hier echter onvoldoende op toegesneden. Voor dit type projecten is er qua eisen, omvang administratie en snelheid nog veel te winnen, bijvoorbeeld via pre-fab-PvA's, briefrapporten, etc. Het reguleren van maatwerk via de KNA 5.0 is daarmee gewenst.

Tekst flap-overs:

- Archeologische begeleiding
  - o 'Vermeend misbruik' vooral als gevolg van misvatting bij opdrachtgever:
  - o Breng de oude voorwaarden voor toepassing AB terug
  - o Omschrijf daarmee AB beter / strakker
  - o Betrek ook de archeologische risico's / verwachtingen bij keuze voor AB
  - o Kijk naar archeologisch niveau: soms is AB wel voorgeschreven, maar dat zou dan niet moeten kunnen
- Fysieke bescherming
  - o Apart aandacht aan geven
  - o Er is behoefte aan kader (voor in-situ bescherming)
  - o Waar pas fysieke bescherming in de AMZ-cyclus
  - o Wat zijn de KNA-producten van Fysieke bescherming: een specialisme / specialistisch onderzoek?
- Maatwerk / toevalsvondsten
  - o Maritiem
  - o Kleine klussen
  - o Variant van onderzoek
  - o Vermijd misbruik / duikgedrag
  - o Pre-fab PvA met oog voor snelheid, afstemming en rol bevoegd gezag
  - o Kan je volstaan met briefrapport

Centraal statement vanuit de sessie: breng de oude voorwaarden voor een AB terug in de KNA 5.0

Parallelsessie 2.1: Specialistisch onderzoek binnen de KNA: van uitwerken en conserveren tot deponeren

(Sessieleider Harry Pape-Luijten, SIKB).

De parallelsessie ging over de positie van het specialistische onderzoek binnen de KNA, meer specifiek in relatie tot het archeologisch (veld)onderzoek.

Uit de sessie blijkt duidelijk dat er grote behoefte is aan een betere overleg- en feedbackstructuur bij zowel specialisten (in deze sessie gedefinieerd als materiaalspecialisten), als bij veldarcheologen en synthetiserende projectleiders én bevoegde overheden en depotbeheerders. De behoefte aan de structuur geldt zowel bij de voorbereiding op en tijdens het veldwerk (met name tussen de verschillende actoren binnen de uitvoerende organisatie), als tijdens uitwerking/rapportage en deponering (waarbij ook passende en helder vastgelegde conservering een grote rol speelt). De KNA 5.0. zou kunnen helpen deze communicatie af te dwingen, bijvoorbeeld door een betere inbedding van protocol 4006 (specialistisch onderzoek) en helderdere eisen ten aanzien van vraagstelling (m.b.t. input van specialisten bij het PvE en PvA/draaiboek) en conservering.

Tekst flap-overs:

- 'Gewone archeoloog' weet niet altijd hoe en wanneer de juiste monsters te nemen. Soms zijn het – wat betreft de specialist – ook teveel
- KNA definieert niet 'de specialist' of 'specialistische handelingen' → zijn de competentie-eisen dan voldoende
- Een senior zou moeten weten wanneer diens ervaring ontoereikend is, maar gebeurt dat ook?
- Actoren en hun competenties volgen na processen / protocollen in KNA → scope
- Is een apart protocol Specialistisch onderzoek wel nodig? Er zijn heel veel specialismen.
- In PvE: specialist raadplegen → zijn er wel of juist geen specialistische vragen? → geen antwoorden
- Meedenken (van specialist) leidt tot beschikbaarheid
- Specialisten betrokken bij selectie monsters maar ook projectleider moet dit kunnen uitleggen → vraagstelling
- Conservering: gebaat bij overleg, niet bij rigide KNA

Centraal statement vanuit de sessie: communicatie is de sleutel

Centrale vraag vanuit de sessie: kan communicatie tussen alle betrokken partijen worden afgedwongen middels de KNA?

Parallelsessie 2.2: Driehoek wetenschap, publieksbeleving en uitvoering conform KNA (Sessieleider Bjørn Smit, RCE)

De parallelsessie ging over de invloed die wetenschap en publieksbeleving kunnen hebben op onderzoek conform KNA, maar ook welke toegevoegde dat onderzoek voor wetenschap en publieksbeleving kan hebben.

Publieksbeleving en KNA

- Zorg voor heldere definities van 'publieksbeleving' en/of publieksparticipatie (daar zijn verschillende ideeën bij). Publieksbeleving is feitelijk alles dat raakt aan publiek én beleving, publieksparticipatie is hier een onderdeel van.
- Er lijkt een meerderheid (geen consensus) te zijn: publieksbeleving (en publieksparticipatie) is taak van overheid. Het moet daar dus geregeld en gefinancierd worden. Daaruit volgt: je kan het in vergunningseisen opnemen als overheid opdrachtgever is, maar niet in KNA opnemen als verplichting voor gecertificeerde partij. Daarnaast is ten aanzien van dit onderwerp de aard en reikwijdte van FARO nog onduidelijk. Dit zou eerst afgewacht moeten worden, daarna zou je moeten kijken hoe he het in archeologisch proces kan opnemen.
- Wel is gesuggereerd om in KNA op te nemen dat de samenvatting van het standaardrapport een publieksvriendelijke tekst zou moeten worden.
- Publieksbeleving/-participatie moet je situationeel bekijken (maatwerk).
- Kortom: publieksbeleving moet je niet meenemen in KNA 5.0 maar hiervoor een parallel spoor hanteren.

Wetenschap en KNA

- Een deel van de aanwezigen ervaart het doel van KNA als het waarborgen van archeologisch onderzoek binnen de RO en niet / veel minder als het bereiken van maatschappelijke doelen. Dit laatste wordt overigens zeker niet door alle aanwezigen gedeeld.
- Artikel 9 van Valletta is destijds door de regering expliciet uit wetgeving gehouden waardoor er ook geen financiering voor is. Vanuit de archeologie is er ook geen volledige lobby geweest om dit alsnog te realiseren, de vraag rijst waarom dit dan nu wel ineens zou moeten.
- Ten aanzien van wetenschap werd duidelijk aangegeven dat de synthesevorming goed en belangrijk is maar dat de vraag is wanneer dit kan. Tevens is de vraag of dit niet meer een taak van overheid (financiering) en universiteiten i.c.m. bedrijven is, dan dat dit bij ieder project (en dus voor sturing en rekening opdrachtgever) noodzakelijk is.
- Cruciaal uitgangspunt voor KNA is wel dat er in het proces wordt geborgd dat er goede data(sets)/bouwstenen worden verzameld, waarbij de gemaakte keuzes in (veld)onderzoek gemotiveerd worden en dat deze informatie, datasets, bouwstenen goed worden opgeslagen, ontsloten en beheerd moeten worden. Dat gaat verder dan alleen een PDF van een rapport in e-depot, maar betreft alle relevante data, metadata en overige documentatie. Het omschrijven en borgen van dit proces is taak wat in KNA opgenomen kan worden.

Er is tijdens de sessie geen gebruik gemaakt van de flap-overs.

Parallelsessie 2.3: Digitalisering KNA: welke wensen zijn er?

(Sessieleider Harmen Willemsen, SIKB)

In deze parallelsessie werd ingegaan op digitalisering. Dit ging zowel over de digitale gegevensuitwisseling, als over de voorgenomen digitale ontsluiting van KNA 5.0. In de sessie werd gesproken over hoe het nu gaat, wat de wensen zijn ten aanzien van verdere ontwikkeling en hoe dit bereikt kan worden.

De belangrijkste conclusies waren dat er nog stappen nodig zijn om de gebruikte digitale informatiesystemen en werkwijzen beter op elkaar te laten aansluiten. Om meer te kunnen digitaliseren, zal er eerst meer gestandaardiseerd en geharmoniseerd moeten worden. Hierbij is het ook van belang om aandacht te geven aan de actuele ontwikkelingen, zoals (exponentieel) toenemende volumes van primaire brondata. Dit heeft impact op het uitwisselen van data en de vraag dringt zich op of dit soort volumes niet centraal moeten worden opgeslagen.

Tekst flap-overs:

Hoe gaat het nu

- Digitalisering is duur – wat zijn kosten en baten?
- Minder kosten voor de een is meer kosten voor de ander → vooral kostenverschuiving
- Waar liggen de kosten
- Archeologie gaat om rapport (het verhaal), onderliggende data zijn minder interessant (meningen verschillen: aan de hand van data kan je het later reconstrueren).
- Systemen zijn niet compatible
- ABR past niet in pakbon
- Pakbon is onvoldoende detail / past niet altijd
- Ook brondata moet je uitwisselen
- Er komt steeds meer (ruwe) brondata: is dit nog mogelijk in te toekomst / kan DANS dit nog aan
- KNA bevat geen eisen aan 3D-digitalisering etc.

Wat zou je willen (t.a.v. kwaliteit)

- Uniforme pakbon-software → vragende partij zou die ter beschikking moeten stellen
- Brondata en werkwijze beter standaardiseren
- Eisen t.a.v. deponeren aansluiten op ontwikkelingen
- Probleemloze uitwisseling tussen systemen
- Minder fragmentatie van data
- Volume van data reduceren (bijv. geofysisch onderzoeksdata)

Hoe bereiken we dat

- Centraliseren brondata
- Standaardiseren van basis met daarna ruimte voor detail (o.b.v. minimumniveau)
- Eerst standaardiseren, dan harmoniseren en dan pas automatiseren
- Data versus zoekvraag
- Rol pakbon versus centrale opslag → Uitwerking format

Bijlage 1: Programma Veldraadpleging

Woensdag 25 januari 2023

Inloop vanaf 13.00 uur

Start programma 13.30 – 16.30 uur Kinderdijkzaal (begane grond)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, Amersfoort

Eerste veldraadpleging over de nieuwe KNA

Het kwaliteitssysteem Nederlandse archeologie staat aan de vooravond van een grootschalige modernisering. Het herzien van de BRL SIKB 4000 en onderliggende protocollen, tezamen de KNA, moet leiden tot een nieuwe versie (5.0). De inhoud en de structuur van de te vernieuwen KNA zijn onder andere onderwerpen voor deze eerste raadpleging van het brede archeologische werkveld.

Op 25 januari informeren we u graag over de totstandkoming van deze nieuwe KNA. Welke vorm gaat deze krijgen, wat zijn de eerste gedachten over de vernieuwde inhoud en hoe verloopt het proces? We horen daarbij graag uw mening over een aantal onderwerpen zoals regeldruk, maatwerk, deponeren en conserveren.

Programma

13.00 – 13.30	<i>Inloop met koffie en thee</i>
13.30 – 13.40	<i>Welkom</i> Door dagvoorzitter Mariëtte de Rooij (RAAP Archeologisch Advies/bestuur SIKB)
13.40 – 13.55	<i>Introductie op het project KNA 5.0</i> Door Esther Wieringa (Programmasecretaris SIKB-CCvD Archeologie)
13.55 – 14.30	<i>Toelichting op de (voorlopige) inhoudelijke scope en structuur</i> Door Jelle de Boer (rapporteur en projectleider KNA 5.0)
14.30 – 14.50	<i>Pauze</i>
14.50 – 15.20	<i>Parallelsessie 1 eerste ronde: inhoudelijke onderwerpen KNA verder uitwerken</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe kunnen we de administratieve lasten en regeldruk binnen de KNA verminderen? 2. Driehoek (lokaal) archeologisch beleid, opdrachtgever en archeoloog 3. Fysiek beschermen, maatwerk, toevalsvondsten en Archeologische Begeleiding
15.30 – 16.00	<i>Parallelsessie 2 tweede ronde: inhoudelijke onderwerpen KNA verder uitwerken</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Specialistisch onderzoek binnen de KNA: van uitwerken en conserveren tot deponeren 2. Driehoek wetenschap, publieksbeleving en uitvoering cf. de KNA 3. Digitalisering KNA: welke wensen zijn er?
16.00 – 16.20	<i>Plenaire terugkoppeling uit de parallelsessies</i>
16.20 – 16.30	<i>Slotwoord door de dagvoorzitter</i>
16.30	<i>Afsluitende borrel (mogelijk gemaakt door de RCE)</i>

We heten u graag van harte welkom op 25 januari in Amersfoort!